

Anmeldelser

Gorm Winther (red.), *Demokrati og magt i Grønland*, Magtudredningen, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2003, 258 s., kr. 248,00.

Kapitlet "Kunuk op gennem tiden ..." af Finn Lyng kommenterer et sagn om Kunuk der er dygtig, men som ikke vil bruge sine evner til at opnå magt over andre; der skal ikke være tale om mere end eksemplets magt. Grønlændere skal ikke acceptere at være selvundertrykkende. Op gennem historien har modstanden mod selvundertrykkelse klaret sig godt indtil mødet med det danske kolonistyre. Udfordringen i dag er stadig for alvor at ryste selvundertrykkelsen af sig.

To kapitler, "Demokratiets vilkår i Grønland" af Jakob Janussen og "Vælgermagt i Grønland" af Thomas Andersen og Ole Tonsgaard, handler om indholdet af det grønlandske demokrati. Det langstrakte og ujævnt beboede kystareal kan tale for særbehandling af yderområder for at gøre følelsen af medindflydelse reel (p. 51). Andersen og Tonsgaard påpeger at store forandringer gør stabil sammenhæng mellem social placering, interesser og politisk gruppering vanskelig og dæmper muligheden for effektiv markering af politiske ønsker (pp. 57-59). Et spørgeskemamateriale bekræfter imidlertid ikke forventningen om politisk afmagt og apati, komparativt set.

Peter Munk Christiansen og Lise Togeby har indhentet oplysninger om "Grønlands elite" inden for politik, forvaltning og det offentligt dominerede erhvervsliv. Grønlændere er langt mere mobile end eliterne i Danmark mellem politik, forvaltning og erhverv. Det kan betyde øget mulighed for en slags totaldominans af en elitegruppe, som viser en stor sammenvævedhed (p. 95). Også Gorm Winthers kapitel "En ny klasse i Grønland?" handler om koncentration af magt. Fremstillingen er meget ujævn. Den neoklassiske økonomiske teori legitimerer økonomisk magt hedder det (p. 106). Udsagnet er problematisk, da teorien er deskriptiv. Der er et oplæg til et nyt bidrag med en rubricering efter forskellige kriterier af bestyrelsesmedlemmer i store grønlandske selskaber (p. 119), men analysen kommer ikke i gang. En omtale af Air Greenlands prispolitik (pp. 120-123) virker umotiveret. Side 123-126 argumenterer Gorm Winther for at medarbejderejede virksomheder er et demokratisk alternativ, men han burde problematisere temaet mere konkret i forhold til Grønland: Hvorfor kommer den type virksomheder ikke af sig selv, hvordan kunne medarbejder-ejerne sprede risikoen på deres formue?

Jes Adolphsen har bidraget med "Hvad er magt – i Grønland?" Der fremføres to påstande: "Meningsfuldhed og livspraksis hører sammen" (p. 32) og "at Grønland, hvad enten man vil det eller ej, er underlagt verdensmarkedets definitoriske regler for, hvad der er meningsfuldt eller ej" (p. 36). "Definitoriske regler" synes at betyde det reale bytteforhold i udenrigshandelen og livspraksis er en afbildning heraf. Ordet meningsfuldhed i den første påstand hører måske sammen med de instrumentelle regler (p. 32), som kan opfattes som nogle praktiske råd om daglig adfærd. Der slutes med at demokratiet i Grønland har brug for "instrumentelle

regler, som kan forebygge de praktiske problemer, der kan opstå i sammenstødet mellem den overleverede identitet og verdensmarkedets krav" (p. 37). Jo, men hvordan? Det spørgsmål rejses desværre ikke.

Rasmus Ole Rasmussen har bidraget med "Havfiskeri/kystfiskeri – magt og afmagt i Grønlands hovederhverv". Som baggrund for magtspillet anføres tre relationer: hvem ejer ressourcerne og hvad er de værd, hvem sætter rammerne for hvad der i praksis kan komme til diskussion og hvem udlægger den materielle/økonomiske realitet (p. 134). Oplægget virker generelt og faren for trivialitet overhængende. "... hovedparten af produkterne fra det udenskærs fiskeri sælges ... direkte ... på verdensmarkedet og influerer ikke på beskæftigelsen ..." hedder det, (p. 137). Det er forkert. Artiklen sonder mellem det nationale og det regionale, for eksempel p. 150. Tankegangen er at hvis råvarerne kommer i land, er det til gavn for regionerne, men hvis de sælges direkte til havs er det til fordel for nationen; vel forstået som bruttonationalprodukt, BNP. Så vidt jeg ved mener ingen i dag at BNP skal maksimeres og generelt kan poster i en cost-benefit beregning ikke opfattes som delelementer i beregningen af BNP. Når Rasmussen ser en modsætning mellem regionerne og nationen, mellem det økonomiske og *cost-benefit* eller planlægning synes det at savne fagligt belæg.

Artiklen "IT-sektoren i et magtperspektiv" er skrevet af Klaus Georg Hansen. Hvis man ikke har særlige forudsætninger for at forstå det marked televirksomhederne opererer på, er det svært helt at få hold på problemstillingen. Teksten svinger meget mellem en ros af TELE Greenland A/S og en kritik. Det synes uklart hvad det er Grønland i den nærmeste fremtid går glip af, hvis TELEs monopol ikke brydes. Hansen bidrager med oplysninger og betragtninger, men er budskabet underbygget? Begrebet naturligt monopol skal ikke være en sovepude, men det eksisterer stadig.

"Magt og myndighed – skift og forandringer" af Hanne Petersen anlægger dels et langt perspektiv med en udvikling fra *statens ret* i moderne tid til individets *verdensret* i det aktuelle samfund, hvor myndigheden i højere grad bliver optaget af målsætningen end af hjemmel, og dels et kortere perspektiv hvor Grønland springer ind i den aktuelle epoke på et grundlag, som fra Danmarks side tog udgangspunkt i *statens ret*.

"Magt og demokrati – og sprog" af Karen Langgård er måske antologiens vigtigste artikel fordi den klart belyser meget påtrængende problemer. Beherskelsen af sprog vil være knyttet sammen med magt og et reelt bredt demokrati kræver en reel tosprogethed hos en stor del af befolkningen. Sådan er situationen ikke i dag og vejen frem kompliceres af at for lille en del af befolkningen er "en god modersmålsbruger" (p. 226). Der er for få fagligt veludrustede lærere til undervisning i grønlandsk og en indsats på dette punkt må nok have førsteprioritet selvom det er fristende at sige, at alle færdigheder, både indenfor modersmål, dansk og også engelsk, gerne måtte blive bedre på samme tid.

Wolfgang Kahlig får i "Samfundsforskning i Grønland i et magt og participationsperspektiv" læseren til at se den forskning der fandt sted i kolonitiden og til dels også derefter som instrumenter for koloniherrers interesser. Det er og vil være en udfordring at vende samfundsforskningen fra at være domineret af "udefra og

ind" til i langt højere grad at blive "indefra og ud" eller at have et sideordnet udgangspunkt.

Antologien har mange interessante og oplysende bidrag, men i nogle tilfælde kniber det med at leve op til almindelig akademisk standard.

Lars Lund
Institutleder
Ilisimatusarfik

Christian Borch og Lars Thorup Larsen (red.), *Perspektiv, magt og styring. Luhmann og Foucault til diskussion*, København: Hans Reitzels Forlag, 2003, 297 s., kr. 275,00.

Bogen er en antologi om styring og magt betragtet i spændingen mellem Luhmanns systemteori og Foucaults diskursanalyse. Den indeholder ti artikler, herunder en række oversatte artikler af centrale internationale system- og diskursteoretikere.

Bogen er redigeret af Christian Borch og Lars Thorup Larsen, som begge er kendt fra det meget velredigerede tidsskrift *Distinktion*. Også denne bog er velredigeret. Udgangspunktet for bogen er, at Luhmann og Foucault trods oplagte forskelligheder og meget få gensidige referencer alligevel ligner hinanden på det epistemologiske og analysestrategiske plan. Begge er i en eller anden forstand perspektivistiske. Begge forsøger at undgå at stille ontologiserende hvad-spørgsmål og foretrækker i stedet hvordan- eller hvorledes-spørgsmål. På den måde er de fælles om en eller anden form for iagttagelse af anden orden, altså iagttagelse af andre iagttagelser. Det, at der både synes at være ligheder i den grundlæggende tilgang og alligevel mængder af forskelle i den konkrete forskningspraksis med hensyn til valg af centrale problemstillinger, teoretiserende ambitioner og genstandsområder, etablerer en spænding, der for begge positioner er interessant og produktiv at beskæftige sig med. Denne spænding sætter bogen sig for at udnytte.

Desværre bliver det langt fra alle artiklerne, der dyrker spændingen. De fleste anlægger enten et Foucault eller et Luhmann udgangspunkt. Så spændingen kommer primært til udtryk ved artikler, der ligger ved siden af hinanden og indbyder til gensidig spejling.

Af de rene Foucault-inspirerede artikler vil jeg fremhæve Stefan Hermanns artikel "Fra folkeskole til kompetencemiljø", som undersøger læringens individualisering og personliggørelse. Han viser både, hvordan diskursen om læring og kompetence har udviklet sig i forhold til folkeskolen, og hvordan den diskursive forskydning også sætter sig igennem ved en række nye individualiserede styringsteknologier som for eksempel logbogen for den enkelte elev. Artiklen har karakter af et veloplagt og gennemargumenteret spørgsmålssættende essay. De øvrige Foucault artikler er Nikolas Rose "At regere friheden", Mitchell Dean "Kulturstyring og individualisering" samt Thomas Lemke "Diskursens grænse". Sidstnævnte artikel kunne godt undværes, da den stort set er en traditionel indføring til Foucault. De øvrige artikler er både interessante, inspirerende og velskrevne.

Af rene Luhmann-inspirerede artikler vil jeg især fremhæve Holger Højlands artikel "Velfærdsforskydninger", som med udgangspunkt i et lille antal systemteoretiske greb foretager en i den grad øjenåbnende analyse af et antal aktuelle reformer af den danske velfærdsstat. Uden overdreven betoning af de teoretiske greb brækkes det empiriske felt op og giver læseren nye overraskende erkendelser om, hvad der sættes på spil på ældreområdet med reformer som "fælles sprog", "aftaleskemaer" og "fleksibel hjemmehjælp". Det er systemteoretisk analyse, der rykker. Ole Thyssens artikel "Luhmann og erkendelsesteorien" er også meget veloplagt og stramt skrevet. Der er tale om en teoriintern problematisering af nogle kernebegreber i Luhmanns erkendelsesteori heriblandt system/omverden, paradoks og formbegrebet.

Endelig er der fire artikler, som mere eller mindre dyrker spændingen mellem Foucault og Luhmann. Først og fremmest vil jeg fremhæve Urs Stähelis artikel "Populationernes opstand", som er intet mindre end en genial artikel. Den udnytter forskellen i Luhmann og Foucaults teorier angående forholdet mellem individ og samfund dekonstruktivt til at skabe en teori om population og masse. Der er tale om et ganske kreativt teoretisk arbejde, der samtidigt aldrig forfalder til skolestik, men viser sin frugtbarhed i konstruktionen og forskydningen af en ny problematik, der kan forfølges empirisk. Også redaktørernes egen artikel "Magten uden årsag – om Foucault og Luhmanns magtopfattelse" er udmærket. Som titlen antyder, er den en teoretisk sammenlignende analyse af Foucault og Luhmanns magtforståelse og af, hvad der adskiller og forener dem. Forfatterne gør her rigtig mange gode iagttagelser. Artiklen svækkes dog lidt af, at man aldrig bliver helt sikker på, hvorfra Foucault og Luhmann læses. Er det Luhmann, der læser Foucault og Luhmann eller omvendt. Hvad er sammenligningspunktet? Artiklen svinger lidt i sit perspektiv, hvilket også indebærer en konklusion a la, "her kan Luhmann lære noget af Foucault", og "her kan Foucault lære noget af Luhmann". Undervejs kommer artiklen dog med rigtig mange gode iagttagelser og ræsonnementer. Den er klart læseværdig. I Jens Erik Kristensen artikel "Statsræson og politisk regeringskunst hos Foucault" er perspektivet dog klart foucaultsk. Der foretages nogle få sammenligninger med Luhmanns teori om det politiske uden rigtig at komme i dybden. Resten af artiklen består af et velskrevet koncentreret sammendrag af et mindre antal Foucault-artikler om politisk styring. Selv om Jens Erik Kristensen ikke selv foretager en sammenligning i den helt store stil, så bliver det muligt selv at foretage en sammenligning ved at krydslæse med Gorm Harstes efterfølgende artikel "Fra statsræson til demokratisk retsstat – Luhmann og Foucault om magtdelingens betydning". Harstes artikel har mere en luhmannsk hælding, men pendulerer i forhold til en række delproblematikker angående statsræsonens historik og magt mellem Foucault og Luhmann, så man får øje for en række detailforskelle og konsekvenser af valg af blik. Det er imidlertid ikke kun Foucault og Luhmann som Harste har indbudt til dans. Bourdieu, Hegel, Koselleck, Habermas, Kant m.fl. inviteres på skift op for at kaste lys på et bestemt tema. Det er klart interessevækkende, men bliver samtidigt meget forudsætningskrævende. Der er næsten umuligt ikke at falde af i de mangestemmede argumentationskæder en gang imellem. Nogen gange tvivler man på, om forfatteren er helt oven på den fortælling, der

søges vasket frem. Men artiklen er læsebesværet værd. Man får rigtig mange indsigter både teoretisk og historisk undervejs. Ideer blomstre det med, og kedeligt er det bestemt ikke.

Tilsammen er der tale om en anbefalelsesværdig antologi med et rigtig godt bærende koncept. Konceptet er rimelig gennemført og enkeltartiklerne bærer præg af kompromisløse redaktører, der stiller høje krav til deres forfattere. Bogen bør læses af alle politologer, der arbejder med en eller anden form for diskursanalytisk tilgang. Bogen er ikke en del af Magtudredningen, men repræsenterer magtdiskussion på meget højt niveau.

Niels Åkerstrøm Andersen
Handelshøjskolen
København

Christoffer Green-Pedersen, *The Politics of Justification, Party Competition and Welfare-State Retrenchment in Denmark and the Netherlands from 1982-1998*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2002, 207 s., 24,95 euro.

Luther søgte en nådig Gud. Han fandt løsningen i "retfærdiggørelsen ved troen", der betyder, at mennesket ved Guds handling gøres eller regnes "retfærdig", fri for skyld og straf for synd. Et tankeunivers, der spiller en stor rolle i teologien; men også statskundskaben har sin "retfærdiggørelseslære". Regeringen søger en nådig vælgerskare. Løsningen ligger i "retfærdiggørelse ved dagsordenskontrol", som skal sikre vælgernes tro på regeringen, sætte den fri for skyld og straf for "mislikelige gerninger"; men hvor den teologiske retfærdiggørelse bygger på Guds ubetingede nåde, udøver vælgerne kun nåden, hvis regeringen udøver retorisk ansvarsforflygtigelse som forudsætning for at handle ansvarligt. Det er en hovedpointe i Christoffer Green-Pedersens bearbejdede ph.d.-afhandling, *The Politics of Justification*.

Afhandlingen bidrager til den videnskabelige vækstindustri om "nedskæringer" i velfærdsstaten. Den udvikler et teoretisk argument for partipolitikkens betydning til forståelse af forskelle i "nedskæringsmønstret" mellem lande og på tværs af forskellige sociale sikringsordninger. Et hovedbegreb er retfærdiggørelsesstrategier, som knytter en tråd til politisk diskursteori, mens betoningen af partipolitikken spiller sammen med ideerne om "ejerskab" til bestemte politiske temaer og betydningen af konkurrencen mellem partierne. Bogen er empirisk i sin tilgang.

Analysen bygger på "nedskæringslitteraturen" med eksplicit inddragelse af elementer fra teorien om rationelle valg. Partierne antages at være stemmesøgende, men dette motiv overskygges af bestræbelserne på at kvalificere sig som regeringsbærende. Stemme- og regeringssøgende partier vil derfor ikke engagere sig i "nedskæringspolitik", som potentielt vil blive straffet på grund af utilfredshed blandt de direkte berørte og i vælgerkorpset, der har forskanset sig til forsvar for den velfærdsstat, tidligere beslutninger til enhver tid har overladt samtiden. På den

anden side holder vælgerne en regering ansvarlig, hvis den ikke sikrer økonomien på "dydens smalle vej", holder budgetmæssig orden, stimulerer ledige til at søge job, fremmer vækst i arbejdsstyrken, hindrer inflation osv.

Regeringer bevæger sig derfor på en knivsæg. Det bringer retfærdiggørelseslæren ind i billedet. Vælgerne "straffer" ikke regeringen, hvis de kan overbevises om, at "nedskæringerne" rammer dem, der "ufortjent" oppebærer offentlige ydelser, eller om, at "nedskæringerne" er nødvendige for at bevare den overleverede velfærdsstats væsentligste egenskaber. Givet at "nedskæringer" positive effekter typisk spredes tyndt og falder i fremtiden, mens de oplevede ulemper opleves af afgrænsede grupper her-og-nu, er det ikke nogen let øvelse. Den kan være enklere eller mere kompliceret afhængig af konkurrencen mellem partierne. Der er to dimensioner på spil.

Den ene vedrører den tanke, at "venstrefløjspartier" opfattes som forsvarere af velfærdsstat, solidaritet, social sikring og retfærd, mens vælgerne er mere skeptiske over for deres evne til at håndtere økonomien. Det forholder sig, mener mange, omvendt, når det drejer sig om "højrefløjspartier". Venstrefløjen har (tilranet sig) ejendomsretten til velfærdsstaten, mens højrefløjen ejer "den ansvarlige økonomiske politik". I et kontinentaleuropæisk perspektiv optræder de Kristelige Demokratiske Partier i en mellemposition.

Den anden dimension har at gøre med, at regeringen ikke har monopolkontakt til vælgerne, men skal positionere sig i partiernes indbyrdes konkurrence. Udfaldet vil, lyder argumentet, bero på, om partikonkurrencen udfolder sig i et blok-system eller i et system med et dominerende midterparti, der kan indgå regering til "begge sider".

Hvad angår "nedskæringer" på tværs af sikringssystemer, argumenterer Green-Pedersen, at de, der er tæt knyttet til arbejdsmarkedet, er mest "udsatte", fordi det er relativt nemt at argumentere, at de kan være en hæmsko for beskæftigelse og vækst i arbejdsstyrken, der begge er forudsætninger for den fremtidige finansiering af velfærdsstaten.

Afhandlingen argumenterer for en sammenligning mellem Holland og Danmark, fordi de i høj grad økonomisk og institutionelt minder om hinanden, for en behandling af arbejdsløshedsdagpenge, alders- og førtidspensioner samt den danske efterlønsordning og for 1982-98 som tidsperiode, ligesom den omhyggeligt diskuterer et operationelt mål for "nedskæringsomfang". Omhyggeligheden til trods er der stor usikkerhed knyttet til en beregning af "de budgetmæssige besparelser som procent af de totale udgifter", og forfatterens heroiske addition af de for de enkelte ændringer bestemte procentvise variationer vil jeg lade stå ukommenteret!

På det grundlag og i samspil med det teoretiske argument udvikles seks hypoteser. Først beskrives ændringerne i de enkelte ordninger, idet "nedskæringsomfanget" af ændringerne søges beregnet eller estimeret. Med et par reservationer vedrørende udviklingen frem til 1980'ernes midte og med den hollandske meget stærke nedskæring i førtidspensionerne som en undtagelse, argumenteres det, at hypoteserne er "sandsynliggjort"; men hermed er der ikke sagt noget om sammenhængen til den bagved liggende teori. Er den faktiske udvikling ledsaget af forsøg på "at unddrage sig skylden" ved systematisk anvendelse af strategier til "retfær-

diggørelse"? Spiller partikonkurrencen den rolle, teorien tillægger den? Kan undtagelserne forklares? Disse spørgsmål søges afklaret ved en analyse af den politiske udvikling i hhv. Holland og Danmark.

De grundige gennemgange af de politiske forløb i de to lande med særlig vægt på "nedskæringspolitikken" opsummeres forsigtigt, og længere kan man ej heller med mening gå uden en langt mere minutiøs historisk analyse. Om Holland konkluderer Green-Pedersen, at materialet i det mindste giver en vis evidens for det teoretiske grundlags relative succes som forklaring på variationer i "nedskæringsmønster og -omfang", mens han om Danmark siger, at materialet i det store og hele støtter det teoretiske grundlag.

Om undtagelserne, som både for Hollands og Danmarks vedkommende ligger i, at borgerlige partier gennemførte forholdsvis kraftige nedskæringer i perioden frem til midten af 1980'erne, konstateres – og utvivlsomt med rette – at de krisetegn, som prægede begge landes økonomier i begyndelsen af 1980'erne, "åbnede et mulighedsvindue", som borgerligt dominerede regeringer – teorien til trods – kunne nyttiggøre til "nedskæringer". At der gennemførtes særlig markante "nedskæringer" i den hollandske førtidspension kan ikke undre. Mange har talt om dens Loreley-effekt til "kunstig" nedbringelse af arbejdsløsheden. Således falder alt lysteligt på plads.

Green-Pedersen har – om end den er spækket med vel mange gentagelser – skrevet en særdeles læseværdig ph.d.-afhandling. Han har også – om end lidt overfladisk – afsøgt udsagnskraften i andre teoretiske indfaldsvinkler, og han har drøftet begrænsningerne på sin analyse: Kan den udvides til også at omfatte serviceydelserne? Kan teorien bringes i anvendelse på strukturelle reformer? Kan den generaliseres til at omfatte andre lande (og andre overførselsindkomster)? Han har skrevet sin analyse ind i den generelle litteratur om "nedskæringspolitik". Han har gjort, hvad man med rimelighed kan forlange af en ph.d.-afhandling. At man så sidder tilbage med en fornemmelse af, at virkeligheden er mere facetteret, end den fanges op af teorien, vil forfatteren formentlig være enig i; men det siger mere om *the state of the art* end om afhandlingen.

Jørn Henrik Petersen
Institut for Journalistik
Syddansk Universitet

Torben Beck Jørgensen (red.), *På sporet af en offentlig identitet – værdier i stat, amter og kommuner*, Magtudredningen, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2003, 280 s., kr. 248,00.

I den politisk-administrative verden kan reformer i disse år bedst legitimeres, hvis de handler om nedbygning, effektivisering, udlicitering eller selskabsdannelser i den offentlige sektor. I forskningen om den offentlige sektor er dagsordenen præget af *public choice*-teorien, hvor det offentlige bliver set som årsagen til samfundets problemer, og ikke som løsningen herpå. I sådan en tid er det nyttigt at blive

mindet om, hvilket positivt bidrag den offentlige sektor kan byde på. Hvorfor er det, vi ønsker fælles opgaver varetaget af den offentlige sektor? Svaret er i vidt omfang, at en række grundlæggende værdier bedst sikres på denne måde. Hvilke værdier er det? Det handler bogen om.

Efter et indledningskapitel (Torben Beck Jørgensen), hvor bogens tema bliver slået an på udmærket vis, følger et kapitel (Torben Beck Jørgensen og Barry Bozeman), hvor værdibegrebet defineres. Det sker ved et omfattende litteratursurvey af forvaltningsforskningen. Forfatterne identificerer ikke færre end 72 værdier, der kan være relevante for den offentlige sektors virksomhed. For at få styr på denne mangfoldighed opdeler forfatterne værdierne efter, hvilke sider ved den offentlige sektor værdierne retter sig mod. Eksempelvis er der en side af den offentlige sektor, der handler om at omdanne interesser til kollektive beslutninger. Her er værdier som flertalsvilje, mindretalsbeskyttelse og brugerinddragelse relevante. En anden side af den offentlige sektor handler om forholdet mellem politikere og forvaltningen. Her er værdier som loyalitet og ansvarlighed relevante. En tredje side handler om forholdet mellem forvaltningen og borgerne. Her er værdier som retssikkerhed og professionalisme relevante. En fjerde side handler om forvaltningens indre funktion, hvor værdier som innovation og produktivitet er relevante. I alt diskuteres syv sådanne sider ved den offentlige sektor. Resultatet er en velargumenteret og overskuelig indkredsning af det svære værdibegreb.

I bogens tredje kapitel (Torben Beck Jørgensen) diskuteres forholdet mellem alle disse værdier. Spørgsmålet er, om de kan varetages på samme tid, eller om man må tage et valg mellem dem. Det påpeges korrekt, at mange værdier er på kollisionskurs. Ydermere anslås et tema, der dog ikke forfølges i resten af bogen, nemlig at forskellige organisatoriske løsninger privilegerer forskellige værdier. Eksempelvis er hierarkiet nok bedre til at sikre politisk ansvarlighed end brugerresponsivitet. Diskussionen er klassisk – og vigtig.

Efter disse indledende kapitler følger seks kapitler, hvor værdier i den danske offentlige sektor belyses empirisk. Carsten Henrichsen trækker de lange historiske linier op ved at se på de værdier, der præger den retlige regulering af den offentlige sektor. Karsten Vrangbæk analyserer de offentligt ansattes værdier ud fra en spørgeskemaundersøgelse af administrative chefer i staten, amterne og kommunerne. Forventningen er, at forskellige dele af den offentlige sektor er præget af forskellige værdier. Eksempelvis forventes retssikkerhed at være værdsat af cheferne i Justitsministeriet, mens opfyldelse af individuelle brugerbehov forventes højt prioriteret af chefer på landets sygehuse. Forventningerne indfries stort set ikke. Lighederne i de højt prioriterede værdier er slående på tværs af sektorer og niveauer. Det drejer sig om værdier som retssikkerhed, innovation og professionelle standarder. Forfatteren taler på denne baggrund om en samlet offentlig etos.

Maiken Riis-Hansen og Ditte Maja Simonsen analyserer offentlige organisationers værdier, som de kommer til udtryk gennem skriftlige værdigrundlag (virksomhedsplaner, skriftlige visioner mv.). 110 organisationer indgår i analysen. Det viser sig, at værdigrundlagene er meget lidt forskellige. Det drejer sig i næsten alle tilfælde om ansvarlighed, kvalitet, åbenhed og udvikling. Gitte Lindermann og Torben Beck Jørgensen analyserer værdier fra en helt tredje vinkel,

nemlig ved at gå på virksomhedsbesøg på et bibliotek, en kirke, et fængsel og et hospital. Her er det svært at genkende billederne fra de foregående kapitler, hvor ensartetheden i værdierne var hovedresultatet. På markarbejderniveauet finder forfatterne forskellene mellem organisationerne mere fremtrædende. Den offentlige etos fortaber sig med andre ord på dette niveau. Biblioteket er brugervenligt, fængslet funktionelt og serviceorienteret, hospitalet professionelt og kirken gammeldags.

Camilla Palmhøj Nielsen ser på "værdiens vogtere", dvs. de offentlige organisationer, hvis opgave er at forsvare og udbrede bestemte værdier. Fem institutioner er udvalgt til nærmere analyse: Økonomistyrelsen, Rigsrevisionen, Ombudsmanden, IT-politisk kontor i Forskningsministeriet og Ligestillingsafdelingen i Socialministeriet. Hver for sig skal de arbejde for værdier som effektivitet, retssikkerhed og ligestilling mellem kønnene. Forfatteren rejser spørgsmålet, hvordan forvaltningens øvrige institutioner kan afbalancere disse værdier i samspillet med vogterne. Det er et meget relevant spørgsmål, som dog nok ikke får et endeligt svar i kapitlet. I det sidste empiriske kapitel analyserer Torben Beck Jørgensen, Barry Bozeman og Ditte Maja Simonsen, hvilke værdier der diskuteres i den offentlige debat i forbindelse med konkrete udliciteringsprojekter. Tre udliciteringscases udvælges til nærmere analyse: vandforsyning i Atlanta, USA, rensningsanlæg i Farum og ældrepleje i Græsted-Gilleleje. Analysen viser, at økonomiske værdier er meget fremtrædende i alle tilfælde. I afslutningskapitlet runder Torben Beck Jørgensen bogens analyser af og skitserer forskellige modeller for forandring af værdier over tid.

Det samlede indtryk af bogen er positivt. Man bliver klogere på den offentlige sektors værdier af den. Hertil kommer, at der er tale om en usædvanligt sammenhængende antologi, hvor de forskellige kapitler eksplicit forholder sig til hinandens resultater. Værdier er svære at kortlægge og analysere. De metoder, der tages i anvendelse i bogens forskellige analyser, kan man have forbehold overfor. Men hertil kan siges to ting. For det første er forfatterne selv opmærksomme herpå og konkluderer med varsomhed. For det andet er bogen præget af metodetriangulering. Svagheden ved de enkelte kapitlers empiriske angrebsvinkler opvejes i nogen grad ved de metoder, der anvendes i de øvrige kapitler.

Der er dog to forhold, der står uforløste tilbage efter læsning af bogen. Det ene er, at bogen har meget få anvisninger til den institutionelle designer. Hvis man ønsker at reformere den offentlige sektor, så visse hensyn får en sikrere forankring, hvordan skal man da gå til værks? Spørgsmålet er vigtigt, og det rejses eksplicit i bogens kapitel tre. Men man venter forgæves på et svar. Det andet uforløste forhold er spørgsmålet om, *hvis* værdier der er relevante at undersøge, når man ønsker at belyse offentlige værdier. Bogen diskuterer ikke direkte spørgsmålet, men giver alligevel en form for svar. For alle de empiriske analyser belyser værdierne hos *ansatte* i den offentlige sektor – politikere og embedsmænd. Man savner en borgervinkel. Et er at påvise, at de offentligt ansatte værdsætter professionelle standarder, retssikkerhed og service. Men hvad nu, hvis borgerne hellere vil have skattelettelser? Disse kritiske spørgsmål skal dog ikke overdrives. De er i høj grad spørgsmål, som rejser sig i forlængelse af bogens analyser. Og god forskning rej-

ser som bekendt lige så mange spørgsmål, som den besvarer. Bogen er klart læse- og anbefalelsesværdig.

Jens Blom-Hansen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Kevin Featherstone and Claudio Radaelli (eds.), *The Politics of Europeanization*, Oxford: Oxford University Press, 2003, 364 s., kr. 299,00.

Den europæiske integrations påvirkning af nationalstaternes institutioner og politikker har som politologisk forskningsfelt oplevet en stigende international opmærksomhed i løbet af de senere år. Denne bog udspringer af denne forskningssinteresse, såvel som af en række workshops og et organiseret forskningssamarbejde med dette fokus. Bogen må, sammen med et begrænset antal andre værker, betegnes som et foreløbigt grundværk inden for studiet af *europæiseringen* af national politik og forvaltning. Om end bogens kapitler ikke er fuldt dækkende for spektret af hidtidige europæiseringsstudier, er den alligevel et godt forsøg på karakterisere *the state of the art* i europæiseringsforskningen – ikke mindst i relation til den lidet udviklede teoretiske dimension. Bogen indeholder reviderede versioner af tidligere publicerede artikler såvel som nyere empirisk baserede studier.

I de indledende kapitler fremlægger forfatterne deres respektive bud på europæiseringsforskningens aktuelle teoretiske stade og dens videre udviklingsmuligheder, herunder forslag til konkrete teoretiske tilgange til studiet af europæisering. Det fremgår heraf, at der hidtil hverken har været enighed om et fælles ontologisk udgangspunkt eller om fælles definitioner og forståelser af, hvori europæisering består. Hvori adskiller europæisering sig eksempelvis fra andre internationaliserings- og globaliseringsdynamikker, og omfatter europæisering mere end EU-isering, dvs. EU's indvirkning og effekter på nationalt niveau? Det fremgår også, at der er et udbredt behov for en epistemologisk afklaring af, hvorledes europæisering indfanges og håndteres analytisk: Hvordan afgrænses påvirkningen fra EU fra andre udefra kommende påvirkninger af nationalstaten? På baggrund af de tre indledende kapitler må det konstateres, at på trods af, at der ikke er opnået enighed om fælles forståelser og definitioner endnu, så kan der alligevel udpeges en række fællestræk på tværs af hovedparten af europæiseringsstudierne. Blandt andet kan der peges på analysernes fortrinsvis nyinstitutionelt inspirerede tilgange, spændende over såvel rationelle som sociologiske varianter heraf, samt en grundlæggende kausalitetsantagelse med det fælleseuropæiske niveau som den uafhængige variabel og det nationale niveau som den afhængige variabel. Med empirisk analyse for øje fremstår dog fortsat et behov for en nærmere afklaring af disse variable.

Foruden de indledende teoretisk orienterede kapitler består bogen af ti empirisk baserede kapitler, som hver især analyserer europæiseringens udbredelse på forskellige områder. Tre kapitler belyser de nationale forvaltningsinstitutioners

EU-organisering og -tilpasning på nationalt og lokalt niveau og konkluderer, at nok er institutionerne under påvirkning, men den direkte effekt af den påståede kausalsammenhæng er vanskelig målbar, og påvirkningens omfang derfor tve-tydig. Tre andre kapitler analyserer EU-påvirkningen af konkrete politikker, henholdsvis regulering af den militærindustrielle produktion, nyhedsmedierne og miljøpolitikken. Resultaterne peger i forskellige retninger, således både på øget divergens og konvergens, men også på, at den nationale kontekst har afgørende betydning for påvirkningens effekt. To kapitler undersøger de organiserede interessers institutionelle organisering i relation til EU-samarbejdet. Resultaterne peger på, at nationale interesseorganisationer fortsat primært må betegnes som nationalt base-rede organisationer. Særligt erhvervslivets organisationer har dog været tvunget til en engageret deltagelse på europæisk niveau for at opretholde indflydelse. Endelig diskuterer to kapitler EU's rolle som model for nationalstaterne, henholdsvis som social forgangsmodel og som generel standardsættende model for de kommende central- og østeuropæiske medlemslande. På grundlag heraf konkluderes det, at EU, eller dele heraf, som model for nationalstaten fremstår som en diffus konstruktion, åben for megen fortolkning. Analytisk er det derfor vanskeligt at operere med og måle på EU som model. Omvendt står det klart, at EU ikke har udnyttet nogle ellers åbenlyse potentialer til at fungere som standardsættende forbillede for de central- og østeuropæiske lande inden for bestemte politikområder, blandt andet minoritetsbeskyttelse, socialpolitik og endog makroøkonomiske standarder.

Bogens redaktører konkluderer afslutningsvis, at studiet af europæisering er karakteristisk ved at udtrykke en pluralistisk forskningsdagsorden, som baserer sig på teoretiske tilgange, der går på tværs af de traditionelle politologiske discipliner, herunder både komparativ politik, international politisk økonomi, policy-analyse og internationale relationer. Både epistemologisk, men også ontologisk, må europæiserings-perspektivet karakteriseres som bredtfavnende. Ifølge redaktørerne kan det tolkes som et udtryk for vitalitet. Målet med europæiserings-perspektivet må således være at få etableret en velfunderet forskning, som tager sit udgangspunkt i traditionelle politologiske teorier, og i forlængelse heraf, og på baggrund af konkrete analyser, bliver i stand til at give et teoretisk feedback til de selv samme teorier.

En central pointe, som er tildelt en vis opmærksomhed i bogen, om end ikke nok, er nødvendigheden af at anvende *counterfactual arguments* for herved at kontrollere den påståede kausalitets forklaringskraft. Europæiseringsforskerne må kritisk forholde sig til spørgsmålet om, hvorvidt (nogle af) forandringerne på det nationale niveau ikke ville være forekommet alligevel, selv om den fælleseuropæiske regulering ikke havde gjort sig gældende? En sådan kontrol synes afgørende for på overbevisende vis at nå velfunderede slutninger om den grundlæggende kausale sammenhæng i studier af europæisk påvirkning af nationalstaten. Risikoen for fejlslutninger ved ikke på tilstrækkelig vis at "teste" for alternative forklaringer er overhængende.

Som læser må man konkludere, at der fra et politologisk udgangspunkt ikke kan være tvivl om nødvendigheden og vigtigheden af at studere den europæiske

integrations betydning for forandringer i nationalstaternes institutioner og politikker. Til gengæld kan man konstatere, at europæiserings-perspektivet fortsat langt fra er veletableret som forskningsfelt, endsi­ge baseret på enighed om forståelsen af fundamentale begreber. Der er et udbredt behov for at tilvejebringe et fælles ontologisk og epistemologisk grundlag. Omvendt kan dette behov dog netop vise sig at være befordrende for en engageret, dynamisk og perspektivrig forskningssindsats i de kommende år.

Morten Kallestrup
Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning
Aalborg Universitet

Claes de Vreese, *Framing Europe: News Production, Content and Effects in a Cross-National Perspective*, Transaction Publishers, 2003, 224 s., US \$ 34,95.

Et af de betydeligste huller i den internationale europæiseringsforskning drejer sig om mediernes rolle for europæisk integration. I national sammenhæng er man yderst opmærksom på mediernes funktion i det politisk-administrative system. Selv om mediernes ikke udgør en del af det politiske systems formelle institutioner, så er de helt uundværlige for vore moderne demokratiers måde at fungere på. Men hvordan fungerer mediernes i en europæisk sammenhæng? Påvirker mediernes måde at formidle EU-stof på vælgeres holdning til EU? Er mediernes en mulig årsag til eller måske løsning på det meget omtalte demokratiske underskud? Det ved vi forbløffende lidt om.

Der savnes ellers ikke dokumentation for emnets vigtighed. En nylig Eurobarometerundersøgelse viste, at for europæiske borgere er de traditionelle massemedier den væsentligste kilde til information om "Europa": 58 pct. får deres information fra tv, 37 pct. fra aviser og 23 pct. fra radio (*Eurobarometer*, 56, 2002). Tv er med andre ord for europæere den helt centrale kilde til information om EU. Alligevel har de få empiriske studier, der har været gjort af massemediernes dækning af og betydning for opinionsdannelsen om EU, så godt som undtagelsesfrit haft fokus rettet på den skrevne presse.

Med Claes de Vreeses bog er der rettet lidt op på dette misforhold, idet der fokuseres direkte på tv-nyhederne. For de i forskningsmæssigt henseende EU-underernærede danskere giver bogen den lykkelige sidegevinst, at også dansk tv's dækning af europastoffet belyses, idet der er tale om en sammenlignende analyse af tv-dækningen i tre europæiske lande: Det EU-skeptiske England, det i forhold til EU-integration halvlunkne Danmark og den traditionelle fuldblodstilhænger Holland.

At "frame" er et af disse udtryk, som er så indlysende klare og rigtige på engelsk, men svært oversættelige til et enkelt dansk begreb. Når udtrykket bruges om journalistik, har det (mindst) to betydninger. Dels *indramning*, hvormed menes, at nyhedsstof – i dette tilfælde europæiske forhold – sættes ind i en kontekst, dels den konkrete *vinkling*, der lægges på stoffet i en nyhedshistorie. Ingen begi-

venhed er i sig selv nyhedsværdig. Nyhedsværdig bliver stoffet først, når det bliver "framed". Det er det, bogen handler om. Den forfølger to overordnede spor: 1) Hvilke forhold ved nyhedsproduktionen i tv har betydning for fremstillingen af Europa i nyhederne, og 2) hvilken betydning har denne fremstilling for opinionsdannelsen om Europa.

Det er problemstillinger, som sædvanligvis behandles separat, men de Vreese vover et øje og opstiller en procesmodel, i hvilken han integrerer alle led i nyhedsfremstillingen. Modellen sætter fokus på tre på hinanden følgende processer: "framing in the newsroom", "frames in the news" og "framing effects".

Politisk kommunikationsforskning har først og fremmest fokuseret på den sidste af disse processer, dvs. de effekter, som nyhedsdækningen har på befolkningens opfattelse af politikere, partier, institutioner og politiske spørgsmål, hvorimod de faktorer, der påvirker nyhedsformidlingens indhold, har været relativt mindre i fokus. Ganske særligt har der manglet forskning i, hvordan nyhedsorganisationernes måde at fungere på påvirker dækningen af politiske og økonomiske begivenheder.

Sidstnævnte problemstilling tager de Vreese op i "Europe in the newsroom". Med udgangspunkt i interviews med journalister, redaktører og chefredaktører på de største aftennyhedsprogrammer på engelsk, dansk og hollandsk tv undersøges, hvordan man har organiseret dækningen af europæiske nyheder; oplevede begrænsninger på og udfordringer for denne; den redaktionelle tilgang; samt kriterierne for nyhedsudvælgelse. Den måde, hvorpå man har valgt at organisere dækningen af Europa i nyhederne, var forbløffende ens i de tre lande, eksempelvis ved at have faste korrespondenter stationeret i Bruxelles. Ligeledes var EU-korrespondenterne forbløffende enige om de vanskeligheder, der er forbundet med at få Europa sat på skærmen i hjemlandet, idet de skal kæmpe med redaktører, der ikke nødvendigvis ser Europa som så spændende, som korrespondenterne selv gør det, men tværtimod holder Europa-stoffet op mod det hjemlige stof. Og ofte kommer Europa-stoffet til kort, fordi det af seerne (og de hjemlige redaktører) opfattes som fjernt, kedeligt, bureaukratisk, teknisk osv. Der har endvidere udviklet sig en redaktionel linie, som – parallelt med, hvad der er sket i den hjemlige nyhedsdækning – ikke ser politiske begivenheder, som eksempelvis valg, som nyhedsværdige *per se*, men blot som nogle blandt mange andre, potentielt nyhedsværdige begivenheder. Hvor valget til EU-parlamentet i 1979 således blev betragtet som nyhedsværdigt i sig selv, var det ikke længere tilfældet ved valget i 1999. Og her viste der sig interessante forskelle med hensyn til, hvordan man redaktionelt valgte at behandle valget. Hvor de hollandske fjernsynskanaler betragtede valget som en ikke-nyhed og derfor stort set ignorerede det, foretog Danmarks Radios *TV-avisen* en Gallup-undersøgelse, som viste, at det, der optog de danske vælgere mest, var misbrug i EU (valget kom kort tid efter, at Santer-kommissionen havde valgt at træde tilbage på grund af en række misbrugsskandaler). *TV-avisen* ignorerede partiernes dagsordener og fastsatte sin egen ved at give parlamentsvalget fuld dækning med fokus på misbrugstemaet. Hovedtemaet for de engelske tv-kanaler var vælgernes apati.

I "Europe in the news" analyseres flere end 10.000 nyhedshistorier fra England, Danmark og Holland, som blev bragt i forbindelse med Europaparlamentsvalget i 1999, europæiske topmøder, indførelsen af euroen og en 15 måneders

periode med "rutinenyheder". Analysen viser, at den "europæiske" nyhedshistorie basalt set er en hjemlig historie. Ikke alene kommer hovedparten af aktørerne i de europarelaterede nyheder fra det land, hvori nyheden bringes. De fleste emner behandles også fra en hjemlig vinkel og fokuserer på betydningen af det pågældende EU-spørgsmål for nyhedsprogrammets hjemland. Undersøgelsen viser endvidere, at visse nyhedskriterier ikke alene øver indflydelse på valg af emne i nyhederne, men at de også giver en skabelon for organiseringen og struktureringen af nyhedshistorien. Det betyder eksempelvis, at når europæiske forhold dækkes i nyhederne, så lægges der ofte stærk vægt på konflikt. Endelig viser analysen, at EU-relaterede aktører sjældent vurderes i nyhederne, men når de vurderes, så er det konsekvent negativt.

Nyhedsformidlingens effekter på opinionsdannelsen undersøges i to ægte eksperimenter, som er udført i samarbejde med det hollandske nyhedsprogram *NOS Journaal*, hvor testpersonerne udsattes for forskellig vinkling på de samme nyhedshistorier. I det første eksperiment viste det sig, at hvis en given nyhedshistorie fokuserede på EU-udvidelsens økonomiske konsekvenser, så var testpersonerne efterfølgende optaget af omkostninger, fordele, ulemper og finansielle konsekvenser af EU-udvidelsen. Hvis historien omvendt havde fokuseret på konflikt mellem partiers standpunkter, så var testpersonerne efterfølgende optaget af offentlige og politiske stridigheder. I det andet eksperiment viste det sig, at en journalistisk vinkling på en nyhedshistorie, der fokuserer på politikernes forsøg på at positionere sig strategisk i forhold til vælgerne, bidrager til politisk kynisme hos seerne. Resultaterne af de to eksperimenter tyder således på, at nyhedsmediernes kan bidrage til politisk kynisme og negative vurderinger af politiske og økonomiske begivenheder hos seerne, om end langtidseffekten heraf fortsat er uklar.

Framing Europe er en yderst informativ bog, som bringer megen ny viden frem om mediernes dækning af EU og dækningens effekter. Da bogens genstand – dækningen af Europa på europæisk tv – ikke tidligere har været videnskabeligt undersøgt, betræder den jomfruelig jord og må derfor i sagens natur blive eksplorativ. Alligevel lykkes det de Vreese på overbevisende måde at få påvist, at der er mekanismer i organiseringen af tv-nyhederne, som har betydning for vinklingen af nyhederne, og at vinklingen får effekter på befolkningens opfattelse af EU. Men vi har behov for at vide meget, meget mere og kan kun håbe på, at de Vreese vil både videreudvikle sin model teoretisk og afprøve den empirisk. Bogens største svaghed er nok, at den ikke rigtig får udnyttet sine komparative data. Et mere klart anlagt komparativt design ville givetvis have tilladt de Vreese at drage mere håndfaste komparative konklusioner.

de Vreeses bog overholder alle krav til den kompetente videnskabelige afhandling: Den gennemgår litteraturen, herunder den allernyeste; den dokumenterer grundigt; den benytter sofistikeret videnskabelig metode og teknik; og den drøfter egne begrænsninger og perspektiverer. Det bevirker desværre, at den ikke bliver læst af dem, der ville have allerstørst gavn af at læse den, nemlig nyhedsredaktører og journalister. For de læser yderst sjældent fagbøger – og da slet ikke akademiske fagbøger. Til gengæld tildeltes Claes de Vreese for denne afhandling tidligere i år fuldt fortjent ph.d-graden med udmærkelse (*Cum Laude*) ved Amsterdams Uni-

versitet. Hans ph.d.-forløb finansieredes af Forskeruddannelsesrådet, som fortjener al mulig ros for at have muliggjort dette fornemme resultat.

Erik Albæk
Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning
Aalborg Universitet

Jørgen Goul Andersen, Jochen Clasen, Wim van Oorshot og Knut Halvorsen (eds.), *Europe's New State of Welfare. Unemployment, employment policies and citizenship*, Bristol: The Policy Press, 2002, 297 s., £ 20,39.

Denne boken er et resultat av samarbeid innen det europeiske forskningsprogrammet COST Action 13, *Changing Labour Markets, Welfare policies and Citizenship*, som også er tittelen på den første boken forskergruppen ga ut (Policy Press, 2002). Utgangspunktet for begge bøkene er det som i løpet av 1990-tallet fikk status som "standardfortolkningen" av Europas arbeidsløshetsproblemer: Arbeidsløsheten er strukturell og skyldes primært "rigide" arbeidsmarkeder, komprimerte lønnsstrukturer og altfor sjenerøse velferdssystemer. Selv om internasjonale aktører som OECD og EU gjennom 90-tallet har anbefalt en lang rekke ulike tiltak for å redusere arbeidsledigheten i europeiske land, har de vesentlige elementene vært de-regulering, insentiv-korrigerende og lønnsfleksibilitet. Særlig OECD's Jobs Study og Jobs Strategy fra 1994 foreslo svar på det europeiske arbeidsløshetsproblemet som i realiteten innebar tilretteleggingen av en amerikansk vei for Europa.

Boken retter søkelyset mot de empiriske antagelsene som ligger til grunn for denne "standardfortolkningen". Det sentrale spørsmålet er hvorvidt og hvordan det kan begrunnes at denne tolkningen er den eneste farbare vei mot redusert arbeidsledighet, økt sysselsetting og tiltagende vekst? Bokens konklusjon er klar: De antagelser "standardfortolkningen" bygger på er usikre og er delvis blitt falsifisert i siste halvdel av 1990-tallet.

At det er viktige og aktuelle spørsmål som reises i denne boken er den seneste utviklingen i Tyskland et godt eksempel på. Schröders Agenda 2010, som ble vedtatt 1. juni i år, er nettopp et reformprogram for "mer sysselsetting" som i stor grad følger "standardfortolkningens" anbefalinger som innebærer de-reguleringer og demonteringer av deler av det tyske sosiale sikkerhetssystemet. Også i Tyskland reises nå det spørsmålet som er denne bokens hovedtema, nemlig hvilket bevisgrunnlag denne policy-endringen bygger på. Hvilke grunner har man for å anta at de nye tiltakene vil bli virksomme?

For å kunne besvare slike spørsmål kreves det inngående analyser av forholdet mellom arbeidsløshet, sysselsetting, sosiale sikkerhetssystemer og politikk, og et hovedformål med boken er nettopp å gi en oppdatert oversikt over arbeidsløshetens nivå og struktur, og de politiske svarene i et antall europeiske land. Et slikt materiale gir bl.a. grunnlag for å drøfte hvorvidt sysselsettings- og arbeidsløshetsmønstrene oppfyller forventningene fra "standardfortolkningen". OECD har tidligere testet en rekke påstander som kan deduseres fra denne forklaringsmodellen, kom-

binert med hypoteser angående innflytelse fra institusjonelle variabler, og konkluderer med at korrelasjonen er sterk mellom implementeringen av OECD Jobs Strategy og reduksjonen av strukturell a-ledighet. Ifølge forskergruppen er imidlertid den uavhengige variabelen altfor kompleks til at resultatene fra disse studiene kan bli særlig overbevisende. Etter å ha gjennomført dybde-studier av ti forskjellige europeiske velferdsstater er forskergruppens konklusjon, at strukturelle reformer *kan* ha bidratt til å forbedre sysselsettingssituasjonen, men at slike reformer ikke er den eneste veien til suksess. Det viser seg ofte at land som har hatt en positiv sysselsettings- og arbeidsløshetsutvikling på slutten av 1990-tallet ikke har fulgt "standardfortolkningens" anbefalinger; de har fulgt ganske forskjellige politiske strategier.

Forskjellen mellom Europa og USA er alltid et tema i diskusjonen av europeisk arbeidsledighet. I 1994 var forskjellen mellom dem markant; de fleste europeiske land led av høy og vedvarende arbeidsledighet. I 2002 er det fortsatt forskjell mellom USA og Europa, men den er redusert fra ca 5 til 2 prosent. Europas heterogenitet tilsløres dessuten i slike sammenligninger, suksessene til mange små europeiske land blir borte. Nederland, Irland, UK og Danmark har for eksempel opplevd et dramatisk fall i arbeidsledigheten i siste halvdel av 1990-tallet – etterfulgt av Sverige i 2001. Disse landene opplever i dag arbeidsledighetsnivåer som ligger til dels betydelig lavere enn USA. I tillegg kommer spesielle økonomier som i Norge, Sveits og Luxemburg, så vel som Østerrike og Portugal som i hele perioden har hatt lav arbeidsløshet. Et interessant spørsmål blir følgelig hvordan arbeidsløsheten kan gå så raskt ned i så mange land dersom den i hovedsak er strukturell? Ifølge forfatterne er det ikke bokens hensikt å utvikle en alternativ sysselsettingsteori. Allikevel synes begrepet "flexicurity" å være godt egnet til å gi et (av flere) inntak til forståelsen av de sysselsettingsmessige og økonomiske forbedringene som har funnet sted: Kombinasjonen av en svak beskyttelse av sysselsatte og en sjenerøs beskyttelse av arbeidsledige, av fleksibilitet og sikkerhet, eksemplifisert ved Nederland og Danmark.

Som det fremgår av bokens tittel er medborgerskap et sentralt anliggende for forskergruppen, som vil rette et særlig søkelys mot de policy-elementer som er relevante for utviklingen av et fullt og likeverdig medborgerskap slik Marshall formulerte dette idealet i 1949. I boken fremheves "rettigheter", "deltagelse" og "identitet" som idealets sentrale elementer, men det er særlig spørsmålet om hvorvidt arbeidsmarkedsdeltagelse er en nødvendig betingelse for fullt medborgerskap, forskergruppen er opptatt av. Denne problemstillingen, som berører den potensielle normative spenningen i moderne velferdsstater mellom å være en borger og en bidragsyter, mellom likeverdighet og resiprositet, mellom rettigheter og plikter, blir imidlertid ikke utviklet i boken. For eksempel kunne den store gruppen "arbeidende fattige" i USA og England, som utgjør noen av "standardfortolkningens" sosiale omkostninger, men som ikke er tematisert i boken, vært et godt utgangspunkt for en slik drøfting. Men, uansett grunnlaget for en drøfting av medborgerskapsbegrepet, synes forfatterne å legge opp til en normativ diskusjon som ikke blir gjennomført. Boken er likevel vel verdt å lese; dens viktigste side er at den gir en grundig dokumentasjon og diskusjon av arbeidsledighetsmønstre og

sysselsettingspolitikk i 1990-tallets Europa. Den bør dermed bli standardlitteratur for studenter og lærere innenfor dette feltet og for alle andre som er opptatt av det sosiale Europas fremtid.

Nanna Kildal
Rokkansenteret
Universitetet i Bergen

Bertil Dunér, *The Global Human Rights Regime*, Lund: Studentlitteratur, 2002, 227 s., S.kr. 240,00.

Bertil Dunér har skrevet en bog om menneskerettigheter til ikke-jurister, fortrinsvis studerende og akademikere inden for statskundskab. Dette er et nyttigt forehavende, idet menneskerettigheter ofte er tæt knyttede til politologiske emner, og en indføring i emnet er derfor yderst relevant.

Som bogens titel indikerer, er fokus rettet mod det globale menneskerettighedsregime. Spøragsmålet er imidlertid, om man overhovedet kan tale om et menneskerettighedsregime? Dunér stiller sig tvivlende over for dette og præsenterer derfor forskellige definitioner af regime, som han anskueliggør ved at kigge på to underkategorier af menneskerettigheter, nemlig vedrørende flygtninge og tortur. Mens regimeteorien forekommer anvendelig på flygtningeområdet, beskrives den som uden relevans, når det drejer sig om tortur, og det kan derfor diskuteres, om regime er den rette *samlebetegnelse* for de globale menneskerettigheter. Diskussionen viser dog, at Dunér er opmærksom på problematikken, og i en lærebog som denne forekommer en sådan nuanceret diskussion ganske anvendelig.

Menneskerettighederne er koncentrerede omkring individer og stater, hvor de første primært har rettigheder, mens de sidste hovedsageligt har pligter. Dunér giver eksempler på, hvordan menneskerettighedsregimet er under udvikling, idet han bevæger sig væk fra disse kerneaktører. Dette foregår ved en inddragelse af Ikke-statslige aktører (NGO'er), Transnationale Selskaber (TNS) og storbyer.

Der er således tale om en udvidelse på tre forskellige niveauer, idet NGO'er er aktører, der forsøger at bidrage til overholdelsen og i nogle tilfælde udvidelsen af menneskerettigheder, mens TNS'er er multinationale aktører, der er underlagt en række pligter og restriktioner i deres adfærd på grund af menneskerettighederne. Endelig er storbyerne et forsøg på at vise, hvordan aktører frivilligt kan bidrage til udvidelsen af regimet, idet en række storbyer har underskrevet en konvention, der specifikt tildeler storbyernes indbyggere rettigheder. Diskussionen af disse uens aktører viser konstruktivt, hvordan menneskerettighederne bevæger sig i vidt forskellige retninger. Inddragelse af andre (potentielle) aktører såsom familien kunne yderligere have været interessant og kunne have dannet et brugbart grundlag for bogens efterfølgende diskussion af menneskerettighedernes universalisme.

Et af de mest kontroversielle spørgsmål i forbindelse med menneskerettigheder er netop, om rettighederne er universelle, eller om de er udtryk for vestlig imperialisme og bedreviden. Dunér præsenterer denne problematik, men afviser den om-

gående, idet han antager, at menneskerettigheder, som de formuleres af FN, er universelle. En overordnet diskussion af dette særdeles betydningsfulde stridspunkt mellem vestlige industrilande og fattige udviklingslande er derfor fraværende. Til gengæld fremføres en diskussion af eliter, idet anti-universalisme ifølge Dunér skyldes eliteinteresser. Der er naturligvis en væsentlig pointe i, at modstandere mod menneskerettigheders universalisme oftest findes i fattige staters eliter, som har gavn af at holde den fattige befolknings rettigheder på et minimum. En lang række ulande vil dog hævde, at problemet med de eksisterende menneskerettigheders universalisme ikke er et spørgsmål om eliteinteresser, men derimod består i fokuseringen på individets rettigheder. Det fremhæves ofte, at familien som enhed bør have rettigheder, og at denne i nogle tilfælde bør have forrang for f.eks. kvinders rettigheder. Der er således et særdeles relevant emne med hensyn til kollektive rettigheder, som Dunér springer over, idet værdier og kulturelle forskelle kun flygtigt nævnes.

Menneskerettigheder som en del af udenrigspolitikken tildeles til gengæld større bevågenhed. Emnet analyseres ved hjælp af USA's politik over for henholdsvis Kina og Burma. I forbindelse med Kinas overtrædelser af menneskerettighederne har amerikanerne reageret ved at opretholde en konstruktiv dialog, mens isolation og opfordringer til sanktioner har været svaret på Burmas menneskerettighedsbrud. Dunér skriver, at det ikke kan påvises, at hverken isolation eller konstruktiv dialog har nogen nævneværdig effekt, hvad angår overholdelse af menneskerettighederne. På denne baggrund ville en nærmere analyse af USA's motiver for valg af redskaber over for henholdsvis Kina og Burma være interessant, idet det kan overvejes, hvorvidt menneskerettigheder reelt er en del af USA's udenrigspolitik. Det forekommer således, som om menneskerettigheder kun inddrages i udenrigspolitikken, når det er i den amerikanske stats egeninteresse, og det er derfor et spørgsmål, hvor stor betydning menneskerettigheder i virkeligheden har i enkelte staters udenrigspolitik. Dunér giver sig desværre ikke i kast med denne analyse, men haster videre til en ganske udmærket diskussion af humanitær intervention med hovedvægt på interventionen i Kosovo.

Det mest selvstændige bidrag til diskussionen af menneskerettigheder kommer i bogens afslutning, hvor det anføres, at antallet af menneskerettigheder og konventioner herom bør reduceres. Dunér mener således, at menneskerettighedsregimet lider af "connotational elephantiasis", idet overskueligheden og dermed operationaliseringen af menneskerettigheder bliver unødigt vanskeliggjort. En slankekur ville med andre ord gavne menneskerettighedernes sag, hvilket er en overbevisende konklusion. Gennem hele bogen har inddragelsen af en lang række traktater og erklæringer til illustration af forskellige pointer gjort det klart, at området er utroligt omfattende og forskelligartet, og en forenkling ville uden tvivl gøre det mere overskueligt. Henvisningerne til de mange forskellige traktater har således været nyttige, idet Dunérs afsluttende pointe træder tydeligt frem. Til gengæld lider bogens egen overskuelighed en smule under denne bredtfavnende inddragelse af traktater, og bogen er derfor – trods Dunérs opmærksomhed på problemet – generet af selv samme elephantiasis. Til trods for dette har Bertil Dunér begået et udmærket værk om det globale menneskerettighedsregime, som vil være interes-

sant læsning for alle, der ønsker større viden om menneskerettighedernes status i international politik.

Lene Mosegaard
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Modtagne bøger

- Bengtsson, Sten, Janika Wiene & Christina Bak, *Lytttemødemodellen*, København: Socialforskningsinstituttet, 2003.
- Bregm, Karen, *Økonomiske incitamenter & markeder*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2003.
- Bubandr, Nils, Kalevi Kull & Andrea Roepstorff (red.), *Imagining Nature*, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2003.
- Bugge, Knud Eyvin, *Grundtvig og slavesagen*, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2003.
- Taylor, Brian D., *Politics and the Russian Army*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Christiansen, Peter Munk & Asbjørn Sonne Nørgaard, *De som meget har... Store danske virksomheder som politiske aktører*, Magtudredningen, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2003.
- Due, Jesper & Jørgen Steen Madsen, *Fra magtkamp til konsensus. Arbejds-markedspensionerne og den danske model*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2003.
- Foss Hansen, Hanne, *Evaluering i staten, kontrol, læring og forandring*, Frederiksberg: Samfundslitteratur, 2003.
- Greve, Carsten, *Offentlig ledelse*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2003.
- Haahr, Jens Henrik & Hans-Henrik Holm, *Meget større end du tror. Avislæserne og det internationale*, Århus: Forlaget Ajour, 2003.
- Hirst, Paul, *Krig og magt i det 21. århundrede*, København: Hans Reitzels Forlag, 2003.
- Jæger, Birgit, *Kommuner på nettet. Roller i den digitale forvaltning*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2003.
- Lippert-Rasmussen, Kasper (red.), *Der må være en grænse! Om holdninger til ny teknologi*, København: Museum Tusculanums Forlag, 2003.
- Marshall, T.H, *Medborgerskab og social klasse*, København: Hans Reitzels Forlag, 2003.
- Perregaard, Henrik Preben, *John Stuart Mill*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2003.
- Sehested, Karina (red.), *Bypolitik mellem hieraki og netværk*, København: Akademisk Forlag, 2003.
- Smith, Eivind (red.), *The Constitution as an Instrument of Change*, Stockholm: SNS Förlag, 2003.

Abstracts

Jørgen Elklit and Mogens N. Pedersen

The December Election 1973: 30 Years Later

All five parties in the Danish parliament suffered serious defeats in the December 1973 Earthquake election, at the same time as five more parties entered *Folketinget*. Most politicians and commentators expected serious consequences, not least in the way parliament would function because of considerable electoral behavior changes, protest attitudes, and the dramatic change of party composition of *Folketinget*. But was the Earthquake election as decisive as many have claimed over the years? Most of its causes were structural social changes during the 1960s combined with changes in attitudes and behavior before 1973. So even though electoral behavior in Denmark has changed markedly over the three decades, it is apparently only recently that the Danish party system has started to change – and even that may be less evident than it is sometimes argued.

Rune Stubager

Altered Cleavages after the 1960s?

Danish and international literature on cleavage structures leads to expectations that over the past four decades, Denmark should exhibit cleavages based on class and urbanization (traditional cleavages) as well as occupational sector and education (new cleavages). These expectations are borne out both at the socio-structural level and at the level of values. At this level, dimensions reflecting old as well as new political ideology can be identified. These dimensions are seen as normative superstructures upon the class/sector cleavage and the education cleavage. Whereas the traditional cleavages are of diminishing importance to voting, the new cleavages fail to similarly increase their importance although analyses indicate that they might be gaining in importance in niches of the party system, i.e., in relation to the Social Liberal Party and the Danish People's Party.

Lars Bille

Three New Parties?

The research question is: To what extent did the three new parties, the Center Democrats, the Christian People's Party and the Progress Party, invent new and different ways of organizing a political party compared to the mass party model. After an account of how the new parties originated, the article analyzes the formal influence of the individual party members on the selection of party leadership, party leader, candidates for parliament, and their economic importance to the party. The conclusion is that the organizational arrangements of the new parties deviated only slightly from the mass party model, partly due to the stipulations in the Con-

stitution and electoral law, partly because the new parties could only legitimize themselves in a Danish political culture by adopting the mass party model.

Elizabeth P. Klages

Populism or What? The Progress Party and the Danish People's Party as Reactions to "Politics as Usual"

The populist political style of the Progress Party and the Danish People's Party has too often fostered categorization of these actors as "flash-in-the-pan" phenomena. However, the thirty-year existence of this type of actor on the Danish political scene attests to these parties' longevity through their ability to draw support across the political spectrum. As examples of transactional actors, the Progress Party and the Danish People's Party have demonstrated over time their capacity to shift electoral messages to represent the fluid and changing nature of the public's interests on a short-term basis. A distinct political strategy, not in evidence prior to the evolution of these relative newcomers, separates the way these parties achieve electoral success from the more traditional players in the Danish party system.

Jørgen Goul Andersen

The Operation was Successful, but the Doctor Died.

The Social Democratic Party's Crises from Krag to Lykketoft

The Danish Social Democratic Party has achieved its main political goal, i.e., to build a welfare state that provides a high level of social protection and equality *and* is more economically sustainable than most European welfare states. At the same time, electoral support for the Social Democrats reveals recurrent crises during the last decades. The crises should not be seen as effects of changes in the social structure, but as a reflection of the party's difficulties in finding new political formulae and in redefining its identity in relation to new societal problems and new political conflicts. The party has rebounded from previous crises – mainly by imitating the competitors, and often too late. The current crisis, however, appears to be more serious than previous ones as the party has lost its firm base in the working class, and – even more seriously – its issue ownership of the welfare state. Moreover, the Danish welfare state may be less politically robust than it appears, and the Social Democrats seem uncertain as to which pillars are essential for maintaining welfare state legitimacy.

Ole Borre

Danish Voter Behavior 1960-2000

The Danish parties may be classified into socialist, center, and conservative parties. During the period 1960-90, general elections (except those in 1973 and 1975) resulted in the socialist parties winning over the conservative parties with a margin of 8-12 percent of the vote. This margin was small enough to give the center

parties decisive influence on government formation, except for the 1966 and 1971 elections, which resulted in a socialist majority. By contrast, the 1994 and 1998 elections were close races between socialist and conservative parties, and only by relying on participation from the center parties was the major socialist party (*Socialdemokratiet*) able to stay in government. But the November 2001 election resulted in a straight majority for the conservative parties. This permitted the two major conservative parties (*Venstre* and *Konservative*) to form a government supported by a right-wing party (*Dansk Folkeparti*) known for its nationalist and populist stance. Thus a situation of conservative dominance, which is unique in Danish politics, has risen. The question is whether the conservative surge from 1990 to 2001 is likely to last in future elections, or whether the 2001 election should be seen as a deviation from the normal outcome of Danish elections. In terms of factors influencing the partisan choice, the long-term development has been one from class voting to issue voting. Class voting, as measured by the Alford index, dropped from around 50 percent in 1966 to around 25 percent in 1979, and then dropped again during the 1990s to six percent in 2001. By contrast, issue voting on economic left-right issues rose during most of the 1970s and 1980s, culminating around 1987 when the debate over the welfare state was particularly heated. While on these issues the conflict has subsided during the 1990s, a "new politics" dimension has emerged on such issues as immigration, law and order, and environmental issues. Spurred in particular by the issues of refugees and immigration, the "new right" has attracted many voters from the Social Democratic Party, not least among the ranks of workers and the less educated – hence the decline in class voting during the 1990s. In 2001, for the first time new politics issues were stronger than old politics issues in terms of their effect on the partisan choice. The most significant fact in recent Danish politics is the rise of *Dansk Folkeparti*, which split off from the Progress Party in 1995, to the rank of a supporting party for the conservative government. However, this has not affected the legitimacy of the government negatively; on the contrary, it has stimulated political trust among the voters of the new right. The 2001 election was strongly influenced by the prominence of the immigration issue on the political agenda. A more plausible scenario for future election is a situation in which socialist and conservative parties are almost balanced in voting strength, as in 1994 and 1998.

Asbjørn Skjæveland

Minority Governments in Denmark Before and After the Earthquake Election

This article supports a common understanding according to which Denmark has experienced more minority governments after 1973 than previously. This holds true even though the status of the government that formed in 1960 is debatable. The article presents three explanations for this development: increased fractionalization, the introduction of specialized, standing committees and increased volatility. All three may have contributed, but none is unproblematic.

Om forfatterne

Jørgen Elklit, professor i statskundskab ved Aarhus Universitet. Blandt hans faglige interesseområder er valg, valgsystemer og valgadministration i Danmark og nye demokratier, ligesom han har beskæftiget sig med politiske partier, etnicitet og metodespørgsmål. Siden 1990 har han været involveret i valg- og demokratistøtte i en række lande i Asien, Afrika og Europa. De seneste to bøger er *Hvem stemmer – og hvem stemmer ikke?* (2000, med Birgit Møller, Palle Svensson og Lise Togeby) og *Partiernes medlemmer* (2003, redigeret sammen med Lars Bille). E-mail: elklit@ps.au.dk

Mogens N. Pedersen, professor i statskundskab ved Syddansk Universitet. Var i nogle år efter 1976 en af lederne af et større ECPR-sponsoreret forskningsprojekt om "Recent Changes in European Party Systems" og publicerede i denne sammenhæng et antal afhandlinger om det danske partisystems udvikling og om europæiske partisystemers dynamik. E-mail: mnpsam@sdu.dk

Rune Stubager, MA (Essex), cand.scient.pol. (Aarhus), ph.d.-stipendiat ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Forsker i eksistensen af en ny-politisk skillelinje i dansk politik ud fra en reformulering af den klassiske politisk-sociologiske skillelinjemodel kombineret med en politisk-psykologisk tilgang til værdi- og identitetslementerne heri. E-mail: stubager@ps.au.dk

Lars Bille, lektor ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. Har siden 1969 undervist og forsket i de politiske partier, partisystemer og dansk politisk historie. Har publiceret internationalt og nationalt, senest blandt andet bøgerne *Partier i forandring* (1997), *Dansk partipolitik 1987-1998* (1998), *Fra valgkamp til valgkamp – dansk partipolitik 1998-2001* (2001) og redigeret med Jørgen Elklit *Partiernes medlemmer* (2003). Har desuden deltaget i flere nationale og internationale forskningsprojekter. E-mail: LB@ifs.ku.dk

Elizabeth Klages, gæsteprofessor ved University of St. Thomas. Har en ph.d.-grad fra University of Minnesota og en MA fra The Johns Hopkins School of Advanced International Studies. Hendes forskningsinteresser omfatter blandt andet populistiske højrefløjspartier i Europa, politisk adfærd og partisystemer.

Jørgen Goul Andersen, professor ved Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet. Forsker i velfærdsstaten (offentlige udgifter, velfærds-

politik, marginalisering og medborgerskab). Seneste udgivelser omfatter *Over-Danmark og Under-Danmark? Ulighed, velfærdsstat og politisk medborgerskab* (2003), *Magt og demokrati i Danmark. Hovedresultater fra Magtudredningen* (2003, med Lise Togeby, Peter Munk Christiansen, Torben Beck Jørgensen og Signild Vallgård), *Marginalisering og velfærdspolitik. Arbejdsløshed, jobchancer og trivsel* (2003, med Christian Albrekt Larsen og Jan Bendix Jensen), *Politisk forandring. Værdipolitik og nye skillelinjer ved folketingsvalget 2001* (2003, redigeret sammen med Ole Borre). E-mail: goul@socsci.auc.dk

Ole Borre, professor i politisk sociologi ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, 1974-2002. Speciale: dansk og komparativ vælgeradfærd, politiske holdninger og survey-forskning. Seneste bidrag: *Vælgere med omtanke* (1999); *Issue Voting* (2001); "The Structure of Budget Demands in Denmark, Norway and Sweden" (*Scandinavian Political Studies*, 2003); *Politisk forandring. Værdipolitik og nye skillelinjer ved folketingsvalget 2001* (2003, redigeret sammen med Jørgen Goul Andersen).

Asbjørn Skjæveland, cand.scient.pol. og ph.d. i statskundskab samt exam.art. i filosofi, adjunkt ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Har skrevet ph.d.-afhandling om regeringsdannelse i Danmark og to artikler om partisammenhold. E-mail: Skjaeveland@ps.au.dk

Register til 35. årgang 2003

Artikler

- Andersen, Kristinna og Lisa Balch Christensen, *Betydningen af lægernes motiver for produktiviteten på de danske sygehuse. Er lægerne aktive med- eller modspillere?* 2:165-173
- Andersen, Lotte Bøgh og Marianne Blegvad, *Normer eller egennytte? Professionelle og økonomiske incitamenter i dansk børnetandpleje* 2:125-135
- Andresen, Jakob Nørgaard, *Sygeplejerskemangel i Danmark? - eller Cost Containment and Professional Powers* 2:153-164
- Bille, Lars, *Tre nye partier?* 4:391-401
- Borre, Ole, *Dansk vælgeradfærd 1960-2001* 4:433-446
- Elklit, Jørgen og Mogens N. Pedersen, *Decembervalget 1973: 30 år efter* 4:365-376
- Foldspang, Lars Grønvall, *Monopolisering og monopolløn? Effekten af legal autorisation* 2:136-152
- Goul Andersen, Jørgen, *Operationen lykkedes, men lægen døde. Socialdemokratiets kriser fra Krag til Lykketoft* 4:412-431
- Green-Pedersen, Christoffer, *Det Radikale Venstres betydning i dansk politik. Er den så stor, som vi går og tror?* 3:274-286
- Johansen, Kenneth Møller, *Sikkerhedens politik: Clinton, Kongressen og kampen om missilforsvar* 1: 39-60
- Kjær, Ulrik, *Split voting ved de simultane valg i 2001* 3:287-302
- Klages, Elizabeth P., *Populisme eller hvad? Fremskridtspartiet og Dansk Folkeparti som reaktioner på politics as usual* 4:402-412
- Lund, Anker Brink, *Mediesystem og politisk offentlighed* 2:196-205
- Lægaard, Sune, *Liberal nationalisme og begrebet om nationen* 3:303-318
- Mouritsen, Per, *Multikulturalisme og liberalt medborgerskab. En oversigt og typologi* 2:174-195
- Odgaard, Liselotte, *Krigen mod terror og USA's rolle i det internationale samfund* 1: 61-77
- Ougaard, Morten, *Den amerikanske mission i et forandret globalt system* 1: 22-38
- Pedersen, Vibeke Schou, *Sikkerhedsparadokset: terror, trusler og tradition i Amerikas udenrigspolitik* 1: 5-21
- Petersen, Gorm Boe og Peter Kurrild-Klitgaard, *Hvad nu hvis? Simulering af strategisk stemmeadfærd og valgresultater ved alternative danske spærregrænser* 3:319-337
- Rasch, Bjørn Erik, *Mindretallsregjeringer, investitur og mistillitsordninger i europeisk perspektiv* 3:237-254
- Serritzlew, Søren, *Kan udgiftsrammer begrænse væksten i budgetterne?* 3:255-273

Skjæveland, Asbjørn, <i>Mindretalsregeringer i Danmark før og efter Jordskredsvalget</i>	4 447-456
Slothuus, Rune, <i>Partier med omtanke: Socialdemokratiets og Venstres vælgerstrategier</i>	1: 78-94
Stubager, Rune, <i>Ændrede skillelinjer siden 1960'erne?</i>	4:377-390

Anmeldelser

Aardal, Bernt (red.), <i>Valgdeltakelse og lokaldemokrati</i> , 2002. (Annie Gaardsted Frandsen)	1:100-102
Albæk, Erik, m.fl. (red.), <i>Demokratisk set: Festskrift til Lise Togeby</i> , 2002. (Tim Knudsen)	1: 97-100
Beck Jørgensen, Torben (red.), <i>På sporet af en offentlig identitet – værdier i stat, amter og kommuner</i>	4:463-465
Blom-Hansen, Jens, <i>Den fjerde statsmagt?</i> , 2002 (Niels Ejersbo)	2:206-208
Borch, Christian og Lars Thorup Larsen (red.), <i>Perspektiv, magt og styring. Luhmann og Foucault til diskussion</i> , 2003. (Niels Åkerstrøm Andersen)	4:459-461
Borchorst, Anette (red.), <i>Kønsmagt under forandring</i> , 2002. (Pia Vedel Ankersen)	3:350-352
Christensen, Per Bredholt, <i>Anerkendelse af stater. En undersøgelse af anerkendelsesaktens betydning for den retlige statstilblivelse med særligt henblik på nyere statspraksis</i> , 2002. (Rasmus Abildgaard Kristensen)	2:214-216
Courtois, Stephane m.fl., <i>Kommunismens Sorte Bog. Forbrydelser, terror, undertrykkelse</i> , 2002. (Curt Sørensen)	2:221-225
Dalberg-Larsen, Jørgen, <i>Pragmatisk retsteori</i> , 2001. (Christian Borch)	1:104-106
Damgaard, Erik, <i>Folkets styre. Magt og ansvar i dansk politik</i> , 2003. (Olof Petersson)	3:343-345
de Vreese, Claes, <i>Framing Europe: News Production, Content and Effects in a Cross-National Perspective</i> , 2003. (Erik Albæk)	4:468-471
Degnbol-Martinussen, John, <i>Globalisering og udvikling. Teorier og perspektiver for u-landene</i> , 2002. (Jørgen Dige Pedersen)	2:218-220
Dunér, Bertil, <i>The Global Human Rights Regime</i> , 2002. (Lene Mosegaard)	4:473-475
Eriksen, Erik Oddvar og Jarle Weigård, <i>Kommunikativt demokrati. Jürgen Habermas' teori om politik og samfund</i> , 2003. (Henrik Kaare Nielsen)	3:345-347
Eriksen, Jens-Martin og Frederik Stjernfelt, <i>Hadets anatomi - Rejser i Bosnien og Serbien</i> , 2003. (Ulrik Juel Lavtsen)	3:348-350
Featherstone, Kevin and Claudio Radaelli (eds.), <i>The Politics of Europeanization</i> , 2003. (Morten Kallestrup)	4:465-468
Goul Andersen, Jørgen (red.), Christian Albrekt Larsen og Jan Bendix Jensen, <i>Marginalisering og velfærdspolitik. Arbejdsløshed, jobchancer og trivsel</i> , 2003. (Per Kongshøj Madsen)	3:338-340

- Goul Andersen, Jørgen, Jochen Clasen, Wim van Oorschot and Knut Halvorsen (eds.), *Europe's New State of Welfare. Unemployment, employment policies and citizenship*, 2002. (Nanna Kildal) 4:471-473
- Green-Pedersen, Christoffer, *The Politics of Justification. Party Competition and Welfare-State Retrenchment in Denmark and the Netherlands from 1982-1998*, 2002. (Jørn Henrik Petersen) 4:461-463
- Gundelach, Peter (red.), *Danskernes værdier 1981-1999*, 2002. (Kenneth Thue Nielsen) 1: 95-97
- Jackson, Robert, *The Global Covenant: Human Conduct in a World of States*, 2000. (Tonny Brems Knudsen) 1:109-112
- Langslet, Lars Roar, *Den store ensomme. En biografi om Ludvig Holberg*, 2002. (Anders Berg-Sørensen) 2:210-212
- Lund, Anker Brink, *Den redigerende magt - nyhedsinstitutionens politiske indflydelse*, 2002. (Jens Peter Frølund Thomsen) 2:212-214
- Ott, Andrea and Kirstyn Inglis (eds.), *Handbook on European Enlargement. A Commentary of the Enlargement Process*, 2002. (Sine Nørgaard Just og Lise Hedegaard Rasmussen) 2:220-221
- Pedersen, Thomas, *Europa for folket? EU og det danske demokrati*, 2002. (Mogens N. Pedersen) 3:347-348
- Pridham, Geoffrey, *The Dynamics of Democratization. A Comparative Approach*, 2000. (Uffe Jakobsen) 1:102-104
- Simonsen, Jørgen Bæk, *Det Retfærdige Samfund. Om islam, muslimer og etik*, 2001. (Philippe Provençal) 2:216-218
- Stevens, Anne with Handley Stevens, *Brussels Bureaucrats? The Administration of the European Union*, 2001. (Jens Blom-Hansen) 1:106-107
- Sørensen, Eva, *Politikerne og netværksdemokratiet. Fra suveræn politiker til metaguvernør*, 2002. (Palle Svensson) 3:340-343
- Sørensen, Georg, *Changes in Statehood. The Transformation of International Relations*, 2001. (Erik Beukel) 1:107-109
- Togeby, Lise, *Grønlændere i Danmark - En overset minoritet*, 2002. (Hans Gullestrup) 2:208-210
- Winther, Gorm (red.), *Demokrati og magt i Grønland*, 2003. (Lars Lund) 4:457-459

35. årgang indeholder følgende temaer og aktuelle enkeltartikler samt anmeldelser:

USA som global aktør

Vibeke Schou Pedersen: Sikkerhedsparadokset: terror, trusler og tradition
Morten Ougaard: Den amerikanske mission i et forandret globalt system
Kenneth Møller Johansen: Sikkerhedens politik: Clinton, Kongressen og kampen om missilforsvar
Liselotte Odgaard: Krigen mod terror og USA's rolle i det internationale samfund
Rune Slothuus: Partier med omtanke

Professioner i den offentlige sektor

Lotte Bøgh Andersen og Marianne Blegvad: Normer eller egennytte? Professionelle og økonomiske incitamenter i dansk børnetandpleje
Lars Grønvald Foldspang: Monopolisering og monopolløn? Effekten af legal autorisation
Jakob Nørgaard Andresen: Sygeplejerskemangel i Danmark? - eller Cost Containment and Professional Powers
Kristinna Andersen og Lisa Balch Christensen: Betydningen af lægernes motiver for produktiviteten på de danske sygehuse. Er lægerne aktive med- eller modspillere?
Per Mouritsen: Multikulturalisme og liberalt medborgerskab. En oversigt og typologi

Artikler uden fælles tema

Bjørn Erik Rasch: Mindretallsregjeringer, investitur og mistillitsordninger i europeisk perspektiv
Søren Serritzlew: Kan udgiftsrammer begrænse væksten i budgetterne?
Christoffer Green-Pedersen: Det Radikale Venstres betydning i dansk politi. Er den så stor, som vi går og tror?
Ulrik Kjær: *Split voting* ved de simultane valg i 2001
Sune Lægaard: Liberal nationalisme og begrebet om nationen
Gorm Boe Petersen og Peter Kurrild Klitgaard: Hvad nu hvis? Simulering af strategisk stemmeadfærd og valgresultater ved alternative danske spærregrænser

30 år efter Jordskredsvalget

Jørgen Elklit og Mogens N. Pedersen: Decembervalget 1973: 30 år efter
Rune Stubager: Ændrede skillelinjer siden 1960'erne?
Lars Bille: Tre nye partier?
Elizabeth P. Klages: Populisme eller hvad? Fremskridtspartiet og Dansk Folkeparti som reaktioner på *politics as usual*
Jørgen Goul Andersen: Operationen lykkedes, men lægen døde. Socialdemokratiets kriser fra Krag til Lykketoft
Ole Borre: Dansk vælgeradfærd 1960-2001
Asbjørn Skjæveland: Mindretalsregjeringer i Danmark før og efter Jordskredsvalget

Abonnementspriser for 35. årgang:

Studenterabonnement	210,00 kr.
Normalabonnement	295,00 kr.
Institutionsabonnement	395,00 kr.
Enkeltnummer	100,00 kr.

Bestilling af abonnement eller enkeltnumre:

Indbetal beløbet på girokonto 5 04 51 93

Tidsskriftet Politica

c/o Institut for Statskundskab

Bartholins Allé

8000 Århus C

eller pr. e-mail: Politica@ps.au.dk; telefon: 89 42 12 53

Efter bestilling kommer tidsskriftet automatisk med posten.

Husk tydelig afsenderadresse.

34. årgang af *politica* kan stadig fås:

Den danske velfærdsstats muligheder og problemer

Jørgen Goul Andersen: Velfærd uden skatter. Det danske velfærdsmirakel i 1990'erne

Torben M. Andersen: Internationalisering og velfærdssamfund

Peter Abrahamson og Anette Borchorst: EU - en udfordring for den danske velfærdsstat?

Anders Lindbom: Den svenska välfärdsstaten under 1990-talet. Vad kan Danmark lära av de svenska erfarenheterna?

Christoffer Green-Pedersen: Den danske velfærdsstat fra afgrundens rand til efterlønsreform. En oversigt.

Vibeke Normann Andersen og Kasper Møller Hansen: Deliberativt demokrati og den nationale folkehøring om euroen

Søren Risbjerg Thomsen: Tripelvalget 2001: Valgvind, meningsmålinger og valgkamp

Artikler uden fælles tema

Jens Peter Frølund Thomsen: Politisk magt og pluralisme

Morten Larsen: Fødevareministeriet: fra erhvervets forlængede arm til forbrugernes beskytter?

Anne Binderkrantz og Helle Carlsen: Når sammenholdet brydes: splittelser af partier i Danmark

Michael Baggesen Klitgaard: Når forandringer stabiliserer: skandinaviske velfærdsstatsreformer i 1990'erne

Lars Johannsen: Demokratiseringsteori: klynger af forklaringer

Den tredje vej

Lars Bo Kaspersen: Den tredje vej - et svar på det 21. århundredes udfordringer?

Stefan Hermann: Kompetenceudvikling og livslang læring som politik for den tredje vej

Lars Thorup Larsen: Staten, det er ikke mig

Jørn Loftager: Aktivering som (ny) velfærdspolitisk tredjevej

Mads Holm Iversen: Laksø og gummistøvler: Kampen mellem Udenrigsministeriet og Erhvervsministeriet om eksportfremmearbejdet

Integration og institutioner i EU

Jens Blom-Hansen og Jørgen Grønnegård Christensen: De institutionelle spilleregler i EU

Gitte Juul Johansen og Trine Nielsen: Fra Luxembourg til Amsterdam

Rie Odsbjerg Pedersen: Mellem konflikt og dynamik. En casestudie af arbejdstidsdirektivet

Mette Balle Sørensen: EU-kommissionen som entrepreneur i spillet om den internationale handelspolitik

Mette Scharling Pilgaard: Nice-traktaten: et spørgsmål om kontrol? En analyse af EU-aktørers institutionelle valg forud for Nice-topmødet 2000

Anders Wivel: Realismen efter Waltz. udvikling eller afvikling?

Politicas ph.d.-serie

Asbjørn Sonne Nørgaard, *The Politics of Institutional Control: Corporatism in Danish Occupational Safety and Health Regulation & Unemployment Insurance, 1870-1995*, 1997, kr. 125,00.

Lars Dahl Pedersen, *The Politics of Cost Containment in Public Services. Hospital Budgeting in Denmark, Germany, and the Netherlands, 1978-92*, 1997, kr. 125,00.

Jens Bejer Damgaard, *Styring og effektivitet: Organisering af dansk børnepasning*, 1998, kr. 125,00.

Iben Nathan, *When Poor People Participate. A Case Study of a Local Government Election in a Locality of Rural Bangladesh*, 1998, kr. 125,00.

Aksel Vladimir Carlsen, *Socialdemokratismens muligheder og begrænsninger i det postsovjetiske Rusland*, 1999, kr. 125,00.

Hanne Marlene Dahl, *Fra kitler til eget tøj - Diskurser om professionalisme, omsorg og køn*, 2000, kr. 125,00.

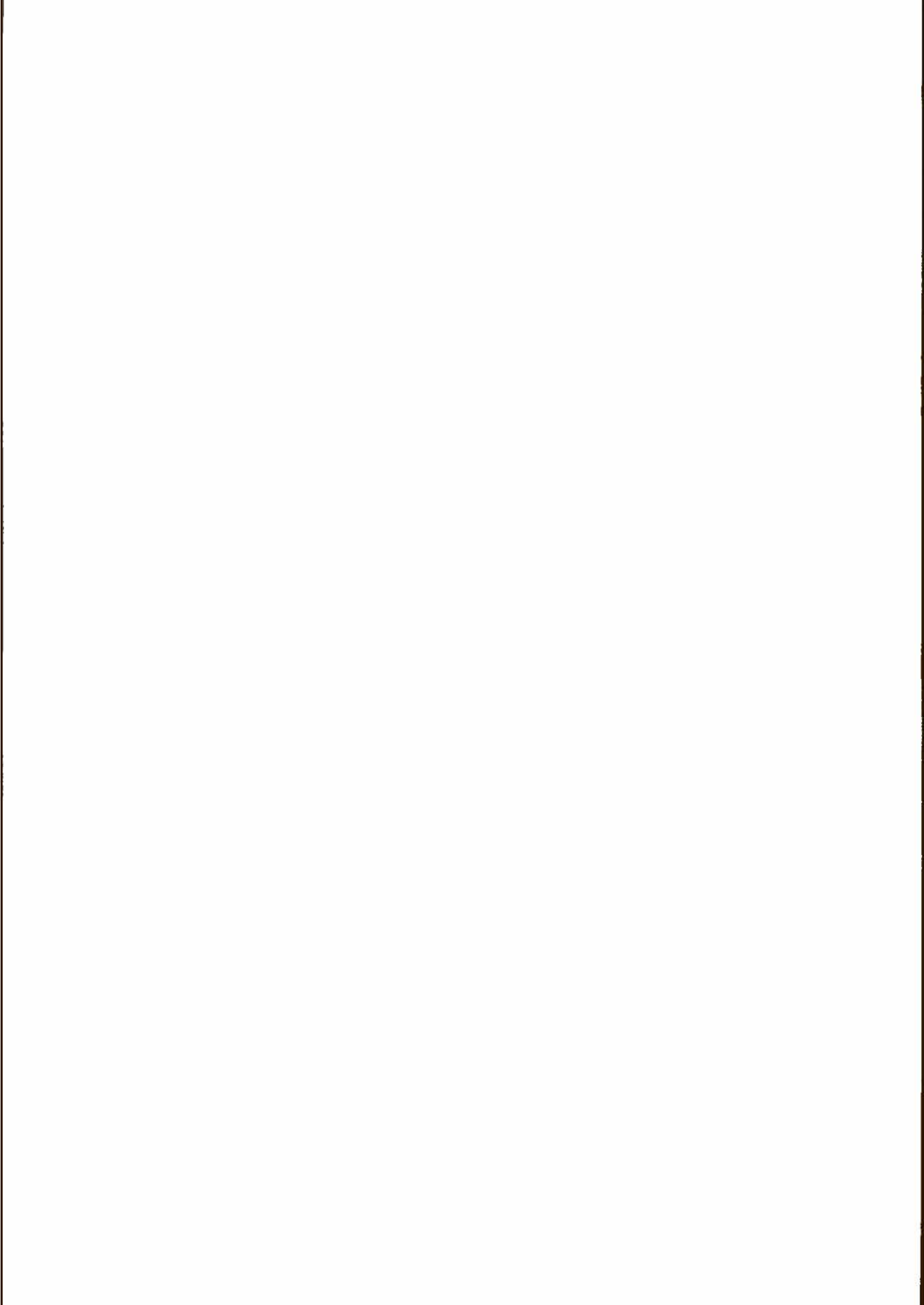
Lars Johannsen, *The Constitution and Democracy: The Choice and Consequence of the Constitution in Post-Communist Countries*, 2000, kr. 125,00.

Mette Kjær, *The Politics of Civil Service Reform: A Comparative Analysis of Uganda and Tanzania in the 1990s*, 2001, kr. 125,00.

Bernhard Hansen, *Party Activism in Denmark. A Micro Level Approach to a Cross-Sectional Analysis of the Correlates of Party Activism*, 2002, kr. 125,00.

Vibeke Lehman Nielsen, *Dialogens pris. Uformelle spilleregler, ressourcetydsymmetri og forskelsbehandling i offentligt tilsyn*, 2002, kr. 125,00.

Asbjørn Skjæveland, *Government Formation in Denmark 1953-1998*, 2003, kr. 125,00.

061 ARS

e Jespersen

sgade 7, 5.00055

klus C

3050

45/4

RETOUR

8000